

Ordine sau haos ?

Un interviu cu Adrian Grauenfels
Realizat de Elsa Dorval Tofan

1. Adrian, noi ne cunoaștem de ceva timp. Vorbim virtual despre pace, război, poezie, pictură, muzică. Despre viață, despre evrei, despre Israel, Canada, IA, planeta Marte, despre limba română. Ești poet, scriitor, traducător, redactor, editor originar din România - suntem legați amândoi de fermecătorul oraș Brașov - stabilit în Rishon le Zion, Israel. Ești absolvent al Institutului de Construcții București 1970, căsătorit, ai doi copii, ești bunic. Ai imigrat în Israel în 1972. Din anul 1999 ești activ ca poet, scriitor și traducător din limba ebraică. Ai publicat volume diverse, articole despre artă și cultură în limbile ebraică, engleză, română. Ești cel mai puternic susținător al culturii românești din diasporă, încurajezi scriitori, ceramiști, muzicieni din România sau de origine română de pretutindeni și ai un al nouălea simț în promovarea celor talentați și foarte talentați chiar dacă nu toți cunoscuți publicului din România. In anul 2014 ai lansat "Almanahul Poeziei de Razboi" cu 45 de participanți. Avangarda în cultură te-a preocupat și continuă să te preocupe, promovezi poezia angajată. Cine este, polivalentul Adrian Grauenfels?

- Recunosc, sunt flatat de ocazia acestui interviu, probabil al treilea în 25 de ani de activitate literară. Eu mă aflu pe teritoriul publicistic dintr-o simplă ambiție. Am trăit aici, în Israel, o bună perioadă de timp având acces la publicații și cărți care se adresau publicul cititor de limba noastră maternă - româna. Dar revoluția informatică, internetul și media electronică au erodat cartea tipărită care rezistase 500 de ani de la Guttenberg încoace. Am intuit acum 20 de ani reducerea volumului de cărți tipărite pe hârtie, iată, volumele, revistele, antologiile virtuale care abundă sunt dovada. Bătrânii tribului au dispărut, generația nouă a plonjat în ecranele noii ere. Mie mi-a fost greu să renunț la cuvântul scris, la tot ceea ce trimite el, la traduceri, la capodoperele avangardelor, la poezii, prozatorii, istoricii și jurnaliștii artelor. Am fost preocupat de ideea că o bună parte dintre ei vor fi sortiți uitării. Pe de altă parte, trebuie să recunosc, virtualul m-a fermecat. Se cerea o editura digitală adaptată voului context, noilor medii audio-vizuale, electronice. Prin urmare m-am aventurat într-o nouă branșă pe care începeam să o descopăr în detalii cu timpul. Cartea, revista electronică prezintă avantajul accesibilității imediate, gratuitate și comoditate. 2000 de ani de cultură reprezentau materialul extraordinar care aștepta să fie explorat.

O accesibilitate a mediei electronice fără precedent. Încă de la început am ales o atitudine apolitică, nealiniată, caut ce este bun, interesant, de valoare, autentic. Am oferit tinerilor platforme de lansare, veteranilor cărți de artă, biografii, istorie, experimente. Au fost ani în care inițiam colaje interactive cu poeți, graficieni, critici pe care îi provocam la scris și apoi îi culegeam în broșuri produse și difuzate pe net. Mai târziu am organizat concursuri sponsorizate de SAGA pentru scriitori din Diaspora, Israel și România, pe teme prestabilite, de exemplu, poezie albă, ekphrasis, despre cafea, teatru scurt, proză de o pagină, etc. Întotdeauna artiștii au răspuns provocărilor cu interes.

2. Literatura permite cititorilor și cititoarelor atingerea unor obiective majore, de ordin socio-afectiv, estetic-cultural și intelectual, dar cel mai important aspect ar fi faptul că aceste obiective ne ajută să ne descoperim, să avem acces la eul profund. Mai este astăzi valabilă această școală de gândire? Dacă, da, ce anume descoperim în noi, bunul, răul, indiferentul, credulul, inumanul?!

- Cred că artele sunt afectate de realitățile vieții, de epocă, trenduri. Scrisul modern este o extensie a istoriei literare, o continuitate și o ruptură în același timp. Poezia are misiunea de a fi inovativă și provocatoare, după cum muzica adaptată la pluralism sonor, la noile ritmuri și tehnologii de sunet. Nu există o artă detașată de epocă în care este produsă, dar cu siguranță ea anunță timpul viitor. Lucrez acum la o carte despre artele republicii Weimar și perioada postbelică, un bun exemplu despre depășirea matricei

timp, pe care artiștii o abandonează. Penelul clasic este dat la o parte în favoarea expresionismului și critica unei ere pe cât de formatoare, pe atât de canonice capătă dimensiunea unui program revoluționar. Mulți artiști au plătit tranziția cu reprobii și izolare.

Care să fie problematica artei în sec XXI? Cred că diluarea nepermisă a conceptului de umanitate ceea ce presupune ca bază respectul mutual dintre oameni, abandonarea valorilor sancționate pe nedrept ca elitiste în favoarea mediocrității accesibile, amenințarea tehnologiei AI, mă refer la competiția inegală între artiștii de cinema și filmele generate AI.

Artele vizuale sunt subminate de tehnologii video, traducerile automate AI minează munca traducătorului uman. Eu nu am așteptări, revoluția AI este aici și doar la început. Istoricul Yuval Harari ne spune că pentru prima oară în istoria omului o invenție va deveni incontrollabilă și ne va amenința existența. Dar erau premoniții chiar și acum un secol. Argumentate de vizionari ca Asimov sau marele Stanislaw Lem care construiește lumi și planete populate numai de roboți. Oameni nu mai există, dar roboții imită perfect tarele și defectele unei specii distructive, egoiste și incapabile să se salveze de ea însăși. Devin noii *oameni*. Consider că sistemele democratice au eșuat politic, ecologic și demografic predând control unor magnați și forțe interesate în dezbinare și putere ilimitată. Acest proces, corporația politică, va afecta artele în mod inevitabil. Consumatorul de fake news va consuma artă în conformitate cu ceea ce este. Va adula kitsch-ul, va denigra valoarea. Perceptele filosofice iluministe ale secolului XX nu mai pot fi exprimate în medii controlate de incompetenți, interesați, fanatici, teroriști. Pur și simplu sunt anihilate.

- 3 Care este necesitatea mesajului artistic într-o lume polarizată și a extremelor? Desigur, arta nu are obligația de a oferi un mesaj în sine, totuși, fără această condiție prealabilă se poate pierde în futilitate și prin urmare poate fi lipsită de perenitate. Cum ar trebui primită poezia de tip nou, în care vulgaritatea este promovată ca parte integrantă a poetizării?

- Arta nu mai este artă în sens clasic. Ea reflectă strada, angoasele, teama de viitor. Kafka a anticipat starea omului anonim pierdut într-o existență lipsită de suflet. Orwell a intuit dihotomia socială, puterea absolută a sistemelor de control și reprimare. Desigur, vulgarul, scandalul, bârfa sunt amplificate de dependența noastră de rețelele de socializare și de știri. De sute de ani se știe că sexul și scandalul vând orice marfă bine aseasonată cu acești vectori. Acum, am devenit imuni la reclamele semi pornografice.

Suntem imuni la cuvinte vulgare, frumosul, în sens estetic și-a pierdut interesul. Și nu mizăm pe „bube, mucegaiuri și noroi” ca să transgresăm către frumos din realitatea deseori repulsivă. Pur și simple ne incită ceea ce este dezgustător, antipatic, strident, violent. Aș face o paralelă cu ceea ce aș denumi *Sindromul Saint Tropez*, plaja franceză care acum 70 de ani în urmă a decretat anularea sutienelor femeilor pe plajă. Ce vulgar, ce provocativ... ziceau unii, atunci. Astăzi nu mai protestăm la fenomen, considerăm această posibilitate o normalitate, un drept. Și, sincer, unde ne situăm între Saint Tropez și femeile islamului care intră în mare sau piscine îmbrăcate din cap până în picioare. Ne civilizăm? Regresăm? Ce alegem?

4. Avem nevoie de artă angajată? Sunt artiștii angajați niște progresiști extremiști de stânga? Am asociat *progresist* și *extremist de stânga* nu întâmplător, mi se spune de nenumărate ori că este același lucru. Eu sunt o progresistă și nu cred că cele două noțiuni sunt echivalente. Sunt?! Este literatura din Israel angajată?

- Nu! Categoriec nu sunt echivalente, dar asistăm astăzi la un amalgam, la o amestecare de concepte, definiții peste care, din nou, **fake news** triumfă. Arta subjogată devine politică și rea. Dar arta autentică, născută din observații societale, liricizată cu meșteșug are locul său precis. Toată arta critică, într-un fel sau altul realitățile, timpul, sistemele politice. Acesta este sensul normal. De aceea, da, arta are mereu un mesaj. Ludicul, partea fermecătoare a artei, de asemenea, are rolul său. Numai ludic, fără mesaj, s-ar putea. Durează? Doar dacă este și genial. Pomenesc pe marele pictor Moisei Gamburd, un fin artist educat în Belgia, care silit fiind să picteze în spirit comunist s-a sinucis. Mulți poeți și scriitori nealineați au făcut pușcarie. Unii au reușit să se exileze la timp în Europa unde au produs capodopere și au schimbat starea artei și a filosofiei continentului. (Chagall, Cioran, Eliade, Gherasim Luca, Victor Brauner, Eugen Ionesco, Enescu, Paul Celan, Benjamin Fondane, Brâncuși, Marcel Janco, Nina Cassian etc). Mai clar, artistul se angajează prin arta sa să releve o posibilitate, „eu cu lumina mea sporesc a lumii taină”, să deschidă oportunități către înțeleșuri și perspective noi.

Israelul se află în altă sferă. Evreii au 3000 de ani de istorie, o biblie și o morală care au fost exploatate în pictură, muzică, literatură. Am tradus mari poeți ca Yehuda Amichai sau Shai Agnon în limba ebraică gândită de la dreapta la stânga în emisfera intuitivă a creierului. Poezia are aici alt ritm, altă ordine, logică, este inimitabilă și de aceea greu de tradus. Mesajele pot conține referințe subtile la legendele biblice, inșezizabile unui cititor neavizat. Iar subiectele din ultima sută de ani au rămas legate de istorie, de pogrom, de Holocaust, emigrarea și lupta de reconștrucție/apărare a noului stat sionist. Secolul XXI nu poate produce capodopere pentru simplul motiv că problematica viață-iubire-moarte a fost epuizată. Meir Shalev, Amos Oz, AB Yoshua, marii scriitori israelieni moderni au

explorat magistral etosul locurilor și al oamenilor de aici. Acum trebuie doar să supraviețuim.

- 5 Se produce foarte multă literatură mondială, România nu face excepție. Se scrie mult, uneori surprinzător de pertinent, mă refer la poetizare și poietizare. Totuși, promovarea unor scriitori este inexistentă sau greoaie, cu toate că se bucură de receptivitate critică, rămân marginali, cu atât mai mult cu cât nu aderă la structurile preexistente preferând, să zicem, să fie pe cont propriu. Ce înseamnă *marginalitatea* scriitorului, ce înseamnă a fi scriitor de nișă și exilat?

- Marea plagă a secolului nostru este dezinformarea și izolarea. Apoi vin clicile. Suntem fără voie supuși unui sistem de selecție subiectiv și interesat. Sponsorii culturali caută autorii care să le aducă bani și faimă. Pentru ei se cheltuiesc sume imense în publicitate. Un marketing bun vinde frigidera la eschimoși, pe când o capodoperă rămâne prăfuită pe rafturi. Mai mult, finanțările ministerului culturii sunt politizate și inegale între centru și periferie. Apoi avem teatrul de nișă, *fringe*, muzicieni foarte buni care nu au luat calea Americii. Cu greu se întrețin din munca lor. Concurența netului, ebook-ul gratuit, explozia mediilor de tot felul, nu permit unor reale talente să fie descoperite. Iar ingredientul numit timp s-a micșorat și el în mod flagrant. „Nu am timp” este fraza secolului nostru. Alt aspect este respingerea outsiderilor. Ca evreu imigrant ești izolat, privit cu suspiciune, catalogat. Apar diferențe. Religios sau laic. Femeie-bărbat. Sefard sau Askenaz. Granițele se șterg, poate, după 2-3 generații. Avem ruși, francezi, germani, etiopieni, marocani, kurzi, iranieni, turci, irakieni. Există enclave care vorbesc ladino, idiș, maghiară. Unii scriu chiar bine dar fără să străpungă marele zid al vernacularului ebraic. Iar cea mai tristă zicere a deceniului nostru sună așa... *Există mai mulți scriitori decât cititori!*

6. Care este volumul tău de suflet, mă refer, evident, la volumele tale?

- Nu mă pot decide la ceva anume. Am muncit foarte mult la *Gânduri despre Muzică*, la biografia ilustrată *Pe urmele lui Victor Brauner* sau la 22 de volume de traduceri total ignorate. Ce am tradus? Poezie afro-americană, asiatică, finlandeză. Ibn Gvirol (Avicbron), Serge Gainsbourg, Paul Celan, Gherasim Luca, sau femei speciale - Ingeborg Bachmann, Alejandra Pizarnik. Minuni poetice, perle, eufonii și extaze estetice. Toate rămase îngropate în beciurile netului. Bani de tipar nu am avut. Entuziasm cu carul! Totuși, ca poet mă simt special legat de volumul ***Vă rog, unde este Sudul?*** Este grațios

prefațat de tine Elsa Tofan. Am dedicat volumul familiei mele și foștilor colegi de școală și facultate.

Iată o poezie a mea pe care o iubesc în mod special. Ea apare în multe volume însoțită de fotografia unui nor al artistului B. **Smilde***, care reușea să producă în interiorul spațiilor închise minusculi nori artificiali.

Norul Interior

Trupul îi era înconjurat de pleoape
cărțile o încercuiau până la grindă
în jurul patului zăceau leșinuri
povești de ceară, scâncet și cuțite

așa dormeai sâmbetele
cu cărți grele uitate pe piept
cu sânii striviți de carete de bronz
trase de cai ce mușcau din carnea-ți tânără

și muștele-i cercetau cuvintele
zumzăind în coada ochiului
pe un fir subțire, coborau comete

AG

* **Berndnaut Smilde** - Născut în 1978, Groningen, Olanda. Activ în Amsterdam, în 2012 a creat o serie de nor artificiali, dintre care *Nimbus II*, prezentat pentru prima dată în Capela Lady din Hoorn, a fost inclus în Galeria Saatchi din Londra. El alege spații vechi, umede, care nu au circulație de aer. Magazinul *Time* a numit această tehnică una dintre cele mai bune invenții ale anului 2012.

7. Volumele colective sunt, trebuie spus, privite cu suspiciune, fiind interesante doar ca experiment. Ce înseamnă pentru tine să scoți volume împreună cu alți autori?

- Din contra. Găsim la aceste colaje un dialog, concurență, provocare și stimulare. Am observat în viață că o mulțime este mai inteligentă decât singularul. Din duelul poetic au răsărit poezii experimentale, curajoase, dezvăluiri imposibile într-un monolog. Am avut colaje la 4-6 și chiar mai multe mâini. Aș pomeni aici cartea mea **Obiect transparent** care leagă 13 autori într-o experiență poetică ilustrată... Ce muză poate egala forța a 13 poeți mânați de dragostea de a scrie? Apoi aceste încercări au catalizat curajul unor tinere talente lansate în premieră. Au participat desenatori, pictori (citez pe Beatrice Bernath - un mare talent în desen, pictură și poezie autobiografică sau Anath Hanit, un alt multitalent). Dar ideea nu a fost a mea. În istoria avangardelor a existat un *Grup suprarealist* în care poeți și pictori lucrau împreună la un unic produs comunitar. Să nu uităm că avangardele și-au pus amprenta în scris, desen, muzică, cinematografi, prin experimente culturale inegalabile. Scriitorul de azi se ascunde în turnul său de fildeș, departe de reflectoare, anxios că va fi plagiat sau că nu va avea aplauzele scontate. Mă interesează noile instrumente tehnologice care facilitează scrisul care nu mai este cuvânt așternut pe hârtie ci rezultatul unui concept prelucrat cu unelte digitale performante. Eu folosesc intens programe de conversie și traducere, mai toate sunt accesibile pe net. Pentru ilustrații de carte folosesc programe AI care convertesc (la cerere) text în imagine.

8. Consider că pentru grija de-a fi păstrat și promovat cultura și limba română în afara granițelor României ar fi trebuit de mult timp să primești o distincție din partea structurilor aferente, o formă minimalistă de recunoștință. Din câte știu eu nu s-a întâmplat acest lucru pâna acum. De ce această indiferență?

- Nu există un forum care să promoveze scriitorii diasporei. Au luat ființă asociații onorabile care promovează limba noastră maternă în USA, Canada, Germania, Irlanda, Spania, Moldova, Voievodina, Israel, cred că și Elveția. Institutul Cultural Român promovează expoziții și colocvii despre artele Diasporei. Din păcate, așa cum spuneam, numărul consumatorilor de limbă română se reduce constant.

9. Suntem numiți scriitorii din diasporă, *un fel* de români. Această precizare este și o delimitare față de contextul cultural din țară, raportul nostru cu acesta fiind, inevitabil, particular față de cel al scriitorilor din interior. Cum se resimte acest fapt asupra noastră? Intrăm sau nu intrăm în *baza lor de date*, să zicem, a literaturii române?

- Israelul cere prin lege înregistrarea unei opere scrise (tipar sau electronic) la Biblioteca Natională din Ierusalim. Deci scrisul israelian (în toate limbile folosite aici) este depus și catalogat în analele instituției. Șansa de a fi decoperit între milioanele de documente arhivate este practic zero. Dar obligația legală este respectată. O parte din scriitorii de aici precum și alți scriitori de limba română din diasporă au luptat și au devenit membri în USSR. Nu cred ca afilierea la o asociație este automat un criteriu al valorii artistice. Dar aici atingem un subiect sensibil care nu mi se pare esențial pentru întâlnirea noastră.

10. Suntem conștienți că poezia este Cenușăreasa literaturii, totuși, se scrie poezie în continuare. Fac o paranteză. O amică de a mea din Brașov, bibliotecară, a încurajat un cititor să citească un volum de al meu de versuri. Omul nu a vrut inițial, nefiind un cititor de poezie. A luat până la urmă volumul și, când a restituit cartea, i-a spus bibliotecarei că este singura dată când citind poezie modernă a înțeles despre ce este vorba și s-a regăsit în frământări. Cum trebuie să fie poezia, indescifrabilă sau perceptibilă, înăbușită de lirism sau de o expresivitate solară, raportată la realitățile care ne înconjoară? Care ar fi după tine profilul cititorului de poezie, astăzi? Avem prejudecata că tânara generație nu citește poezie, cum te poziționezi?

- Generația tânără nu prea citește, engleza nu e bine stăpânită, mă refer stric la Israel. Ca inginer știu că nu poți comunica în lume fără engleză. Am văzut tineri care au învățat

spaniolă binișor doar vizionând soap-comediile oferite de televiziune. Un cuvânt despre mediocrizare prin TV. Ne aducem aminte când TV-ul (pe toată planeta) era o sursă de cultură și educație. Se difuzau filme, concerte, teatru, documentare, emisiuni de știință etc. Azi ce vedem? Reclame comerciale, știri deprimante și soap-operas inepte până la deznădejde. Este lumea Tik Tok. Cei care o populează și o consumă l-ar fi ucis pe Dante vorbind. Desigur, există și excepții și ar fi total nedrept să nu le amintim. Profilul cititorului de poezie este, cred, un alt poet care citește poemele colegului său. Ne citim între noi.

11. De ce muzica clasică, jazzul sunt... poezie? Când poezia devine muzică?

- Muzica este o artă fără egal. Ascult muzică clasică și jazz de la vârsta de șapte ani. La liceul Lazăr am făcut parte din corul școlii. Aveam o profesoară de muzică care ne organiza audiții muzicale. La 10 ani mă fascinau clavecinul, orga, pianul. Am cunoscut gramofonul, cu discurile de bachelită-78 RPM, vinilul, patefonul electronic, stereofonia, magnetofonul, casetofonul, CD-ul iar azi video, Youtube, Mezzo, etc., mine de aur pentru melomani. Poezia poate și trebuie să aibe o muzică, o eufonie. De fapt ce e opera, cantoul...dacă nu poezie cântată la mai multe voci. Muzica populară are versuri rimate iar ritmul poetic cere o cadență care trebuie respectată. Îmi aduc aminte de marele poet, ghitarist și vocalist rus Vladimir Vysotsky. Era un bard prigonit de comuniști iar muzica lui circula prin subterane pe casete copiate și transmise din mână în mână. Nu trebuia să știi rusă, vocea lui Vladimir și tonul lui erau captivante - sentimente și emoții se nășteau instantaneu. Muzica este terapie, dar muzicianul și ascultătorul sunt uniți prin misterioase căi. În cartea mea *Gânduri despre Muzică* am cercetat nevoia omului de-a produce și consuma muzică în tot lungul existenței noastre pe planetă. Concluzia mea este că artele nu sunt limitate și ele nu ating un top ci se dezvoltă mereu, se amplifică, se ramifică și ne cuceresc generație după generație. Rafinamentul, inteligența, impactul asupra oamenilor a unor piese muzicale rămân imbatabile chiar și sute de ani după ce au fost create, sunetul este, fără nicio îndoială, peren.

12. Foarte puțini dintre cititorii din România știu că familia Grauenfels are artiști care rerezintă genuri diferite. Mă refer, desigur, la Marga Grauenfels, soția ta, o ceramistă de excepție. Cum este relația dintre scriitor și ceramist? Aveți surse de inspirație comune?

- Mă bucură întrebarea Elsa. Eu nu mă consider artist, Marga este o persoană super-creativă, care învață și aplică permanent noi tehnici, materiale, texturi... cu efervescență

tinerească. A desenat, croșetat, a făcut colaje, păpuși, instalații, sculpturi, lămpi, mobile pictate, ca să îmbrățișeze temeinic ceramica, o artă veche și inepuizabilă. Este fascinantă modelarea lutului care se lasă condus, format, construit, lipit sau deșirat la voia olarului. Marga a experimentat zeci de metode, pigmenți, rețete vechi și noi. A cercetat tehnicile de uscare, de ardere, atât istoricul meseriei cât și experiențele exotice cum ar fi ceramica japoneză raku, inserția de metale, de tuf vulcanic sau formula turcoazului egiptean. O invidiez în secret pentru inventivitate și inspirația permanentă de la natură, locuri și oameni. Ea este pe deplin dedicată artei sale.

13. O întrebare intenționat antipatică. Ce alegi, suprarealismul lui Boris Vian sau ermetismul lui Paul Celan?

- Sunt doi giganți. Detest clasamentele. Fiecare creator are nișa lui de geniu și alta de umilință. Orice apreciere este subiectivă pentru că este filtrată de consumatorul de artă. Suntem tipologii diferite și suntem formați educațional în a recepta diferit. Un exemplu bun este Pierre de Marivaux, dramaturg, poet și jurnalist francez care între 1700-1763 a scris zeci de piese de teatru, toate comedii care se jucau în întreaga Franță spre deliciul unui public în delir. Azi, cine își amintește de Marivaux? Oare noi, cei care îndrăgim Bach, Miles Davis sau Mahler ne-am delecta cu muzica asiatică? Sitarul indian care produce sunete la diferențe minore de ton, noi le putem detecta, aprecia?

14. Crezi că vom scăpa, noi ca umanitate, printr-un hazard sau mai degrabă că, hazardul care ne-a adus la viață este irepetabil? Crezi că-și mai bate capul Cel Puternic cu noi sau lucrează déjà la alte proiecte?

- Evreii au inventat divinitatea monoteistă din comoditate, din spirit practic. Cine putea gestiona zecile de zeități păgâne, conflictele și capriciile lor? Lumea antică era ignorantă, orice doctrină care simplifica cumva viața avea șanse de succes. Deci să admitem că Dzeu este o invenție practică a omului care el, nu poate explica nimic. Nici universul, nici viața, nici sufletul. Funcționăm metabolic și cercetăm curioși marele mister care se întinde de la micro până la macro. Peste aceste granițe nu putem cerceta. Nu avem instrumente care să ne permită înțelegerea *Lucrului* de dincolo de lucruri, mecanismul conștiinței de sine sau lipsa ei. Evul mediu era obsedat de problema țăntarului. Sâcâit și înțepat de insectă filosoful îl omoară. Dar Biserica interzice omorul unei vietăți, desigur, o ipocizie, toți tăiau găini și porci pentru a se hrăni. Deodată apare noțiunea conștiinței de sine. Oare acel țăntar ucis știe că e viu? Înțelege că va muri? Absolut, nu. El funcționează pe baza unui set minuscul de legi cuantice care îl obligă la reproducere și cam atât. Este o entitate

programată care nu are nici o părere sau dorință. Este o pură informație și atât. Dar informația se structurează, se dezvoltă și devine după eoni om. Un adult e făcut din circa 700 de grame de protoni. Restul masei este datorată legăturilor energetice care țin atomii la un loc. Există o informație genetică care aranjează atomii în molecule și celule cu funcții bine definite. Exact ca un avion care are milioane de piese și toate împreună, armonizate, facilitează zborul. Dar avionul nu are conștiință, la fel ca țântarul care ne sâcăie. E nevoie de ceva inteligență ca să zboare. Pe moment ea vine de la o ființă vie, perisabilă, dar destul de competentă ca să înțeleagă fizica, legile de mișcare, aerodinamica, energetica, curentul electric, navigația, meteorologia etc. E nevoie de Dzeu aici? Poate că da sub forma unui zeu statistic. Uneori avionul cade și călătorii pier zdrobiți la sol. Neșansa este pur statistică, orice fenomen al naturii este însoțit de o undă de probabilitate. E doar o noțiune mentală care ne ajută să apreciem minunea naturii. Nu te mai plictisesc cu exemple, dar inchei cu declarația că nu știu ce e viața și care este rostul ei. Acum mă duc să-mi fac o cafea la bucatărie. Acolo e un conglomerat de atomi, molecule, electroni muoni și bozoni care clocotesc cu viteza luminii în triliarde de triliarde de configurații posibile în continuul spațiu-timp. În clipa în care trec de ușa bucatăriei totul se potolește brusc și creierul meu percepe doar borcanul obișnuit cu cafea. Unda de probabilitate s-a prăbușit, dar conștiința mea e trează și pune foarte decisă o cană de apă la fiert.

Fără titlu - Rainer Maria Rilke

Ceea ce traversează păsările nu este spațiul intim
în care vezi toate formele intensificate.
(Afară, în aer liber, ți s-ar nega
sinele tău și ai dispărea în acea imensitate).

Spațiul pornește de la noi și construiește lumea.
Să cunoști un copac, în elementul său adevărat,
aruncă-ți spațiul interior în jurul lui, acea pură
abundență din tine. Înconjoară-l cu reținere.
El nu are limite. Până când nu este eliberat
de abandonul tău, el se află cu adevărat acolo.

Traducere AG

15. Există vanitate în actul de a scrie? Când ar trebui să nu mai scriem? De ce forța creatoare a tăcerii pierde mereu în fața agresivității zgomotului?

- Scriu pentru că exist. Adică mi se pare o justificare a trecerii mele prin viață. Ceva trebuie să rămână. Cum am menționat deja, totul în lumea noastră este informație cu un scop prestabilit (care ne scapă). Aleg scrisul ca pe un privilegiu al omului. Se scrie de circa 7-8000 de ani. Înlocuit de alte forme de comunicare și stocare scrisul cu semne va dispărea în câteva secole. Până atunci ne mai putem alina cu ce cunoștem și înțelegem.

Adrian Grauenfels, îți mulțumesc pentru interviu, pentru energia și pasiunea de a difuza cultura în limba română, pentru deschiderea față de complexitatea existenței moderne și simpatia necondiționată față de arte, pentru înțelegerea profundă că într-o lume sunt lumile. Pentru că iubești viața, bună sau rea, pentru că simplifici complexificând, pentru că înțelegi, cu toate că nu ești mereu de acord. Când ți-am propus acest interviu, mai ții minte, am spus, simt că așa trebuie pentru că meriți. La final, o ultimă întrebare. Când merită artistul?

- E foarte simplu. Arta ne completează viața care din păcate este complicată și plină de obstacole. Civilizația cere un echilibru al angoaselor cu revelația estetică a artelor. Arta și numai ea ne eliberează din cușca constrângerii sociale, a obligațiilor anoste, a legii cosmice care tinde a reduce ordinea la haos. Arta bate timpul.

Elsa, îți mulțumesc, mi-a făcut o deosebită plăcere dialogul cu tine.

AG, imagine NightcafeAI

EDT, Montréal, iulie 2024.